

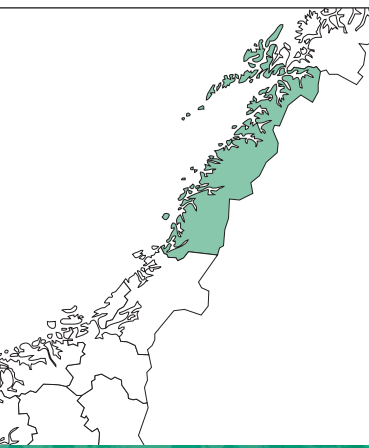
KAPITTEL 7

FYLKESKOMMUNENE I PROGRAMMET

Nordland fylkeskommune

VIL DU VITE MER?

FYLKESKOORDINATOR:

Britt Kjensli,
Tlf.: 75 65 00 00
Dir.: 75 65 03 41
britt.kjensli@nfk.no

Web-adresse: www.nfk.no

Dag Bastholm,
Fylkeskommunen
Tlf.: 75 65 00 00
Dir.: 75 65 05 96

Svenn Willumsen,
Fylkeskommunen
Tlf.: 75 65 00 00
Dir.: 75 65 05 93

Bakgrunn og utfordringer

Det pågår en økende sentralisering av bosettingen i Nordland. Det generelle trekket er at det er kommuner med en by eller større tettsted som har hatt en økning, eller minst nedgang i befolkningen, mens kommuner med mer spredt befolkning har hatt størst nedgang. Tunge trender tyder på at dette vil fortsette. For mer enn 15 år siden ble tettstedsutvikling tatt opp som eget tema i fylkesplanen fra 1988. I 1992 ble dette forsterket. Arbeidet med tettstedsutvikling var høyt forankret med Fylkesutvalget som styringsgruppe. Satsingen var et resultat av frifylkeforsøket. Arbeidet med disse spørsmålene pågikk kontinuerlig og bredt gjennom hele 1990-tallet, der for eksempel bygdepolitisk program som ble startet i 1993 var en stor satsing med bred tilnærming. Deretter ble arbeidet videreført gjennom utkant-satsingen til Kommunal- og regionaldepartementet.

Da vi ble med i Tettstedsprogrammet hadde stedsutvikling vært en bevisst satsing fra fylkeskommunen i flere år. Nye elementer var det sterke fokuset på samordning og samarbeid mellom aktører på regionalt nivå, modeller for samfinansiering, og demokratiperspektivet (nedenfra og opp). Vi fikk også anledning til å komme sammen med andre, knytte kontakter og lære noe nytt, samt sette læring og kontakt med kommunene i system.

Forankring og organisering

I Utviklingsprogram Nordland 2004-2007 (UPN) er stedsutvikling en egen program-satsing innenfor hovedtemaet regionbygging. Gjennom veiledning og oppfølging av kommuner skal en utvikle byer og tettsteder med vekt på prosess og medvirkning. Dette skjer ved direkte engasjement som pådriver for kommunal planlegging, hvor målet er å utvikle attraktive steder for bo-, service- og næringsutvikling. I arbeidet med å utvikle byer og tettsteder i fylket er det viktig å utvikle ny kunnskap om deres betydning. Dette er også hovedmål i Tettstedsprogrammet. Slik sett er programmet forankret hos fylkeskommunen, både politisk og administrativt gjennom fylkes-

tingets vedtak om godkjenning av UPN. Det ble ikke etablert noen formell arbeids- eller prosjektgruppe internt for Tettstedsprogrammet, men arbeidet var i flere år innlemmet i både småsamfunnsgruppen og stedsutviklingsgruppen gjennom fylkeskoordinatorens deltakelse i disse arbeidsgruppene. Vi utarbeidet heller ikke egne mål og strategier for arbeidet med Tettstedsprogrammet i fylket siden Miljøverndepartementet hadde gjort dette på forhånd, noe som gav en god ramme for arbeidet. De fire kommunene som deltok, utarbeidet egne prosjektplaner for hele perioden og arbeidsplaner for hvert år. I Nordland fant vi det mest hensiktsmessig å ikke etablere et regionalt partnerskap innenfor Tettstedsprogrammet. Fylkeskommunen har heller valgt å samarbeide regionalt og lokalt gjennom enkeltprosjekter i de deltakende kommuner.

Samarbeid med kommunene og veilederrollen

Samarbeidet med kommunene har vært formalisert blant annet gjennom prosjektledermøter 3-4 ganger i året. For noen kommuner var det nok noe uvant med et prosjekt som ikke ga klarere signaler om hva de skulle gjøre. Utviklingstankegangen kontra forvaltningstradisjonen ga ulike utslag. Det har også vært erfaringene der prosjektledelsen lokalt – særlig i startfasen, opplevde svakere forankring i egen kommune.

Tettstedsprogrammet har vært både en prosess og et prosjekt som skulle bistå engasjement nedenfra og opp, og det gav dermed begrensede muligheter for fylkeskoordinator til å operere med pålegg, instruksjoner og klarere linjer. Rollen som støttespiller plasserte ansvaret hos den enkelte kommune for å få dette til å gli. Opplæringsprogrammet i startfasen var godt og vesentlig for en vellykket gjennomføring. Rollen har mer vært å være koordinator enn veileder. Fylkeskommunen har arrangert prosjektleder- og temasamlinger, og ellers gitt råd og veiledning til kommunene etter behov. Bygging av nettverk mellom kommunene og gjennomføring av kompetansehevingstiltak i kommunene, har vært vektlagt spesielt.

Finansiering

Fylkeskoordinator for Tettstedsprogrammet har beslaga ca. ¼ årsverk de siste årene, kanskje noe mer i oppstarten. Ellers har fylkeskommunen satt av midler til administrasjon av programmet og aktiviteter forbundet med det, som f.eks. tettstedsseminar i Mosjøen, reising, møter og prosjektleder- og fylkeskoordinatorsamlinger, varierende fra ca. kroner 125.000,- til 250.000,- per år. Det har ikke vært satt av egne midler til tiltak i tettstedskommunene som de kunne søke på, men vi har likevel delfinansiert flere prosjekt i kommunene etter søknad fra disse. Blant annet er det gitt 1,93 millioner til miljøgata og opparbeiding av tilstøtende områder på Inndyr, og 43.000,- kroner til stedsanalysen for Mosjøen. Støtte til fysiske tiltak har gått gjennom ordinære virkemiddelordninger. Det er ikke etablert noe formelt regionalt spleiselag, men større prosjekt er jo ofte spleiselag, som miljøgata på Inndyr, der også Statens vegvesen var en viktig medfinansier.

Tettstedsprogrammet kom inn som noe ekstra, som et prosjekt med en begrenset programperiode og svært begrensede midler sett i forhold til den totale stedutviklingen og regionale utviklingsmidler. Tilskuddet gjennom Tettstedsprogrammet til fylket har vært ca. 600-650.000,- kroner i året, mens fylkeskommunen f.eks. bare i 2005 har gitt tilskudd på ca. 10 millioner til stedsutvikling generelt. Fylkeskommunen er i dag dessuten sterkt inne i forhold til småsamfunnsatsing.

Våre viktigste erfaringer og anbefalinger

Noe av det viktigste er å få tankegangen omkring stedsutvikling og stedsutviklingsprosesser inn i planverk og konkretisere det som satsingsområde. I dagens fylkesplan er det utarbeidet egne strategier for levende småsamfunn og distrikter. I UPN er forpliktende samarbeid mellom regionale aktører et viktig område. Det er behov for å øke statusen til kommuneplanarbeidet. Økte ressurser og bedre prosesser er nøkkelford. Kontinuerlig arbeid er viktig. Arbeidet er avhengig av god veiledning til kommunene og av kommunale ønsker om planlegging.

Opplæringskursene i prosesskompetanse, som ble gjennomført i starten av Tettstedsprogrammet, har hatt stor betydning, både for fylkeskommunens egne ansatte og etter

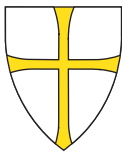
hvert også for planleggere og andre ansatte i kommunene rundt om i fylket. Det er viktig å gi seg tid til strukturert opplæring av deltakere, dette er en prosess som trenger modning. Strukturert prosessledelse og prosjektledelse må gå hånd i hånd. Dette har vært en nøkkel til å lykkes. Kurset står nå på egne ben i regi av Utviklingskompetanse AS i Bodø, som har kjørt regionale kurs i fylket flere år på rad. Denne kompetansen er elementær og viktig for alle som jobber med prosesser: med kommuneplanarbeid og tettstedsutvikling, som ofte er to sider av samme sak, og i arbeidet med enkeltprosjekt.

Nettverksarbeidet på landsbasis har fylkeskommunen også hatt gode erfaringer med. Fylkeskoordinatormøtene gir prosjektlederne hos fylkeskommunene anledning til å treffe hverandre, i tillegg til å treffe departementene, Riksantikvaren og forskerne i programmet. Dette er viktig for å utveksle erfaringer, plukke opp ideer og lære av hverandre. Det gjør det også mye lettere å ta kontakt ellers, om en skulle trenge råd, hjelp eller en diskusjonspartner. I prosesser med mange aktører er det viktig med klar rolleforståelse. I starten av Tettstedsprogrammet var dette ikke helt på plass, men det kom seg etter hvert. Det er også helt nødvendig at budsjetter for året kommer så tidlig som mulig, for å gi rom for planlegging og gjennomføring av tiltak.

Et helt sentralt grep underveis er å lage positive markeringer av små og store milepæler. Disse bør utnyttes til å formidle det positive som skjer. Regelmessig informasjon og positive påminnelser underveis styrker bevissthet, forankring og oppslutning om prosjektene. Det er også viktig med kontinuitet i prosjektarbeidet. Kommunene har måttet forholde seg til 4 fylkeskoordinatører på disse 5 årene. Det er en uheldig situasjon både for kommunene og fylkeskommunen.

Veien videre

Arbeidet med stedsutvikling kommer nok til å fortsette som før, gjennom regionale utviklingsmidler, småsamfunnsatsing, veiledning og oppfølging av kommunene. Det er et mål å få formidlet erfaringene og lærdommen fra Tettstedsprogrammet videre til andre kommuner i fylket, til egen fylkesadministrasjon og det regionale statlige nivå. Programmet vil integreres i det generelle stedsutviklingsarbeidet.

Nord-Trøndelag fylkeskommune

Bakgrunn og utfordringer

Fylkeskommunens arbeid med tettstedsutvikling er sammensatt. Nord-Trøndelag har en kommunestruktur med en rekke småbyer og flere svært små kommuner. Vi møter derfor et bredt spekter av utfordringer hvor utvikling av bykjernene vektlegges like mye som tiltak for de minste kommunesentra. Tettstedsutvikling var et prioritert arbeidsområde også i tiden før Tettstedsprogrammet.

Grunnlaget for fylkeskommunens stedsutviklingsatsing ble lagt i 1992 i hovedutvalg for miljø-, plan- og næringssaker. Her drøftet man fylkeskommunens engasjement i utviklingen av nærmiljø, lokal-samfunn og tettsteder. Hovedutvalget diskuterte også en nærmere sammenknytting av nærmiljø- og næringspolitikk, samt bruken av næringsfondets midler til stedsutviklingstiltak. Utvalget vedtok da at bruk av midler fra næringsfondet til stedsutvikling kunne være en effektiv bruk av offentlige midler for å fremme nærings- og bosettingsutvikling i samsvar med fylkesplanen.

Da Tettstedsprogrammet ble introdusert, hadde fylkeskommunen allerede arbeidet målrettet med stedsutvikling i åtte år og brukt ca. to millioner årlig til dette arbeidet. Mange stedsutviklingsprosjekter inneholder tunge langsiktige satsinger og det er derfor helt avgjørende å få til et bredt partnerskap og en god samfinansiering for å lykkes. Gjennom erfaringsutveksling med kommunene underveis fikk fylkeskommunen klare signaler om at kommunene ønsket bedre statlig og regional koordinering mht bidrag til kommunens stedsutviklingsarbeid. Samtidig ble det avdekt mangel på både økonomiske ressurser og prosesskompetanse. Tettstedsprogrammets strategier var derfor i overensstemmelse med regionens behov.

Gjennomføring

I arbeidet med Tettstedprogrammet i Nord-Trøndelag sluttet vi oss i hovedtrekk til de mål og strategier som inngikk i program-

met. Arbeidet ble forankret i fylkesplanen og videreført i regionalt utviklingsprogram. Ved oppstart ble programmet politisk behandlet i hovedutvalg for regional utvikling. Administrativt ble arbeidet forankret hos ledelsen i Regional utviklingsavdeling. På regionalt nivå er det etablert samarbeid mellom fylkeskommunen, fylkesmannen og vegkontoret om deltakelse i programmet.

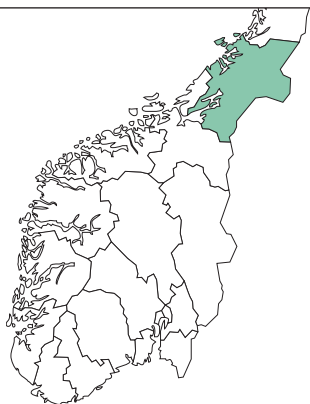
Fylkeskommunen har lagt vekt på å danne nettverk mellom kommunene, gi råd og veiledning og bidra til å styrke kompetansen. Viktige tiltak har vært: prosjektleder- og fylkessamlinger, kurs, temasamlinger og studietur. Tema som har vært tatt opp er:

- prosessregi
- kulturminner
- kvinners medvirkning i planprosesser
- samhandling for bedre tilgjengelighet
- byggeskikk og estetikk
- partnerskap i stedsutvikling
- skrivekurs

Fylkeskommunen har også lagt vekt på møter med prosjektledelse og andre sentrale personer i den enkelte kommune. Vi har også formidlet informasjon og kontakt mellom stat-, fylke- og kommunenivå. For å spre kunnskap og erfaringer underveis og få større bredde i prosjektet, har de øvrige kommunene i Nord-Trøndelag blitt invitert til kurs og temasamlinger.

Finansiering

Staten har gjennom Tettstedsprogrammet bidratt med drøyt 4.5 millioner kroner. Til lønns- og administrasjonsutgifter for koordinering og veiledning i programmet har fylkeskommunen bidratt med 60-70 % av et årsverk i fem år. I tillegg har fylkeskommunen bidratt med ca. 3.6 mill kr til tiltak i de fire tettstedskommunene i prosjektperioden. Kommunene har hatt minimum 50% egenandel på de tiltak de har gjennomført med tilskudd. I forbindelse med større enkeltprosjekt i kommunene har det blitt etablert regionale partnerskapsavtaler, for eksempel i tilknytning til

VIL DU VITE MER:

FYLKESKOORDINATOR
2003-2005:

Grete Sildnes
Tlf.: 74 11 10 00
Dir.: 74 11 12 58
grete.sildnes@ntfk.no

Jorunn Braseth
Tlf.: 74 11 10 00
Dir 74 11 12 64
jorunn.braseth@ntfk.no

ANDRE
KONTAKTPERSONER:

Fylkeskommunen:
Karl-Heinz Cegla,
Tlf.: 74 11 10 00
Dir.: 74 11 12 63
karl-heinz.cegla@ntfk.no

Fylkesmannen:
Aino Oksdøl Søberg
Tlf.: 74 16 80 00
aos@fmnt.no

Karstein Kjølstad
Tlf.: 74 16 80 00
kkj@fm-nt.stat.no

Statens vegvesen:
Helgar Sætermo
Tlf.: 74 12 20 00
helgar.satermo@vegvesen.no

Arild Norheim
Tlf.: 74 12 25 59
arild.norheim@vegvesen.no

stedsutvikling i Vikna. Her ble det inngått partnerskap mellom kommunen, fylkeskommunen, næringsforeningen, Kystmuseet og en rekke lokale bedrifter.

Hva har vi oppnådd?

For egen del har fylkeskommunen oppnådd å få et sterkere fokus på stedsutvikling med en tverrfaglig vinkling. Videre har vi fått erfaring med å jobbe med stedsutvikling i en gruppe kommuner i et nettverk, og har fått høste erfaring med ulike typer medvirkning. Vi har også fått et bedre grunnlag for å se hvilke behov kommunene har for både prosess- og fagkompetanse.

For deltakerkommunene vil vi framheve følgende positive virkninger av programmet:

- styrket nettverk mellom deltakerkommunene
- erfaringsutveksling og idéspredning mellom kommunene
- større fokus på stedsutvikling i lokalsamfunnet
- økt bevissthet på medvirkning i planprosesser
- flere gjennomgående og helhetlige tiltak
- flere kulturminnetiltak i tettsted
- fokus på stedsopplevelse i vinter og mørke
- flere tiltak for barn og unge

Samarbeid med kommunene og veilederrollen

I Nord-Trøndelag har vi skiftet fylkeskoordinator underveis, men fordi vi har hatt en tredje kontaktperson som har fulgt prosessen hele veien, har vi sikret kontinuiteten i programmet. Vi opplever at samarbeidet har fungert bra. Det er hele tiden lagt vekt på et nedenfra- og opp-perspektiv, der kommunene melder inn sine initiativ og behov, og der fylkeskommunen tar det som utgangspunkt for sin veiledning og tilrettelegging av tilbudet til kommunene. Vår rolle som veileder og kontaktskaper har i hovedsak rettet seg mot de forskjellige nivåene i Tettstedsprogrammet, i liten grad som kontaktskaper til eksterne partnere.

Våre viktigste erfaringer og anbefalinger

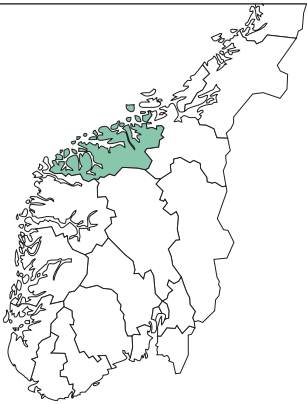
Stedsutvikling er en tidkrevende prosess: ”ting tar tid”. Kurs i prosessregi ved programstart ble et nyttig redskap for kommunene. Prosesskompetanse er viktig: kommuner som allerede var inne i utviklingsprosesser kom best i gang. Faglig input er også veldig viktig for å få inspirasjon, kompetanse og et faglig nettverk å støtte seg til. Fylkeskommunen har hatt en viktig rolle gjennom å tilføre kompetanse, inspirasjon og erfaringsutveksling mellom kommunene. Ved at vi kjenner kommunene og fysisk er lokalisert så nær, blir fylkeskommunen ofte benyttet som samtalepartner i forhold til både prosesser og konkrete tiltak. Ved å arrangere jevnlig samlinger der kommunene rapporterer fra sine prosjekter blir vi óg en pådriver for gjennomføring av de mål kommunene har satt seg. Vi har også erfart at tilgang til ekstra midler stimulerer til aktivitet og kan skape konkurranse om å lage gode prosjekt. Medvirkning fremmer kreativitet og eierskap til ulike tiltak i prosjektet. Det har vært en utfordring at kommunene har hatt knapt med personalressurser og svært mange oppgaver, og derfor begrenset med tid til å delta på felles kurs og samlinger. Videre er det en utfordring for kommunene å finansiere egenandelen til de prosjekt de søker tilskudd til, når egenandelen er minimum 50%.

Veien videre

Arbeidet med stedsutvikling er forankret i regionalt utviklingsprogram (RUP) i fylkeskommunen og vil fortsette etter programmets slutt, men da kun med fylkeskommunal finansiering. Erfaringene fra programmet med tverrfaglig vinkling, behov for økt kunnskap, inspirasjon og erfaringsutveksling mellom kommunene vil bli søkt videreført.

Møre og Romsdal fylke

VIL DU VITE MEIR?

FYLKESKOORDINATOR:

Arne-Dag Gjørde

Tlf.: 71 25 80 00

Dir.: 71 25 80 43

arne-dag.gjarde@mrfylke.no

Helge Aarset

Tlf.: 71 25 80 00

Dir.: 71 25 80 42

helge.aarset@mrfylke.no

www.mrfylke.no eller

www.mrfylke.no/tettstadsprogrammet

Bakgrunn og utfordringer

Folketalet i Møre og Romsdal er relativt stabilt, men vi har sett ein generell tendens til flytting frå spreidde til sentrale strøk innanfor fylket. Utfordringane er ulike nord og sør i fylket. Dynamikken knytt til industri, fiskeri og handel har prega Søre Sunnmøre og Ålesundregionen, medan ein nord i fylket i lang tid har opplevd stagnasjon og tilbakegang i folketal. Det har vorte ei utfordring for landkommunane å demme opp for handelslekkasje til nyare kjøpesenter nær byane (med Moaområdet innanfor Ålesund som den suverent største konsentrasjonen) sjølv om konsekvensane for omsetting og etablering i kringliggjande bygdesentra ikkje er eintydig negative.

Fylkeskommunen har drive eit formalisert utviklingsarbeid for tettstadene med eigen koordinator sidan 1995: først som eit tre-årig prøveprosjekt. Tettstadforum Møre og Romsdal rettet søkjelyset på "den funksjonelle og estetiske kvaliteten, næringsmessig styrking og tettstaden sin symboliske verdi som felles arena i lokalmiljøa". Satsinga på god tettstadutvikling vart forankra i fylkesplanen 1997 – 2000 og vidareført gjennom tiltak i fylkesplanen frå 2001.

Dei første åra la vi særleg vekt på den generelle merksemda på tema gjennom regelmessige fylkeskonferansar retta mot politikarar og administrasjon i kommunane og lokalt næringsliv. Vi gjekk aktivt inn for å motivere i lokale prosessar konsentrert om enkelte kommunar der det låg til rette for relativt raskt å få fram fysiske resultat som så kunne tene som døme i vårt fylke. Fokus låg særleg på motivasjon for å løyse ut privat kapital i lag med offentlege investeringar. Ei rekkje kommunar var aktive då vi gjekk inn i Tettstadprogrammet, og det har vore viktig for oss å kunne følge opp arbeid også utanom dei fire pilotkommunane.

Tettstadprogrammet betydde ei vidareføring av pågåande arbeid både i Ulstein, Haram, Rauma og Tingvoll. Desse kommunane vart invitert med ut frå ei heilskapleg vurdering med vekt på lokal vilje og engasjement, karakteristiske utfordring-

ar som størrelse, næringsgrunnlag og geografi, samt omsynet til overføringsverdien av erfaringar i programmet: Tingvollvågen er ein liten stad i ein spreiddbygd jordbrukskommune; kommunen ligg mellom tyngdepunkta i fleire arbeidsmarknadsregionar som drar i kvar si retning. Ulsteinvik er eit av fleire større sentra på Søre Sunnmøre som etter kvart blir knytt nærare saman med Eiksundsambandet: ein tettstad i sterk vekst der busettinga i kommunen er konsentrert og basert på skipsindustrien. Både Brattvåg og Åndalsnes er kommunesenter i kommunar med store areal og spreidde bygdesentra, men der Åndalsnes nærast fungerer som eit eige regionsenter, møter industristaden Brattvåg andre utfordringar innanfor Ålesundsregionen.

Bruken av virkemiddel i satsinga har vore innarbeidd og vektlagt i dei årlege regionale utviklingsprogramma for fylket. Oppstarten i 1995 utløyte eit oppdemma behov, og ramma for tilskot til fysisk opprusting har auka år for år til om lag 5 mill. kr.

Vi inviterte Miljøverndepartementet til å presentere pilotprogrammet og bakgrunnen for det i ein fylkeskonferanse hausten 2000. Vi hadde allereie vendt blikket mot kulturfeltet og koplinga mellom kulturopplevinga og eigenaktivitet, og den fysiske arenaen for både formelle og uformelle møteplassar. No såg vi at programmet kunne gi oss eit breiare perspektiv på satsinga, tilgang til kunnskap, auka kompetanse i rettleiingsrolla og eit verdifullt nettverk. Tilgangen til øyremerka midlar ville også kunne gi oss auka handlefridom.

Gjennomføring

Regionalt vart programmet sett i gang 1. juni 2001 i eit oppstartmøte med dei fire deltakande kommunane og ei regional arbeidsgruppe. Vi la då mellom anna strategien for samarbeidsforma mellom fylket og kommunane og for erfaringsoverføring til øvrige kommunar i fylket gjennom opne fylkeskonferansar eller regionale samlingar. Vi ser at vi også tidleg burde ha utvikla ein informasjonsstrategi.

Tettstadsprogrammet, både fylket sitt eige og pilotprogrammet, er forankra i Fylkesplan, strategisk næringsplan og Regionalt utviklingsprogram (RUP) gjennom eigne målsettingar og årlege rapporteringar. Måla og strategiane som er utarbeidd for pilotprogrammet, har vore supplerande rettesnor i fylket sitt arbeid, innarbeidd i vilkår for tilskot til kommunane og tilpassa dei kommunale prosjekta.

Arbeidet er gjort på fleire plan. Vi har vidareført kreative arbeidsmetodar til kommunane i ein innleiande fase. Det er halde kompetansegevande kurs i prosessleing i samarbeid med Småsamfunnsatsinga, temadagar for kommunane, årlege nettverkssamlingar for prosjektgruppene i kommunane og eigne prosjektleiarmøter. Fylkeskoordinator har hatt halvårlege møter i kommunane med sentrale aktørar. Dei viktigaste tiltaka har vore kompetansehevingstilbod til kommunane og nettverkssamlingane som vi også har brukt for å knyte kontakt mellom kommunane og særlege aktuelle regionale eller sentrale aktørar.

Det er etablert regionalt partnerskap mellom representantar frå kulturavdelinga, samferdselsavdelinga, Statens vegvesen og fylkeslandbruksavdelinga. Partnerskapet er kalla inn med ujamne mellomrom, mellom anna for å fordele tilskota til kommunane, men og for å drøfte ulike satsingar og samvirke.

Finansiering

Drifta av Tettstadprogrammet er finansiert over ordinært driftsbudsjett. Spleiselag er etablert mellom Statens vegvesen og fylkeskommunen i to konkrete prosjekt. Statens vegvesen med 2,5 mill. kr og fylkeskommunen med ein noko større del. Det har ikkje vore spleiselag mellom kultur- og landbruksavdelingane og Tettstadprogrammet i prosjektperioden. I alt har det vorte ytt om lag 3 mill. kr frå regionale, offentlege aktørar til kommunale prosessar og prosjekt.

Vegen vidare

Tettstadprogrammet har vore med på å skape større forankring ute i kommunane og omprioriteringar til fordel for stadutviklingsarbeidet. Programmet har no større fokus på partnerskap og særleg på å trekke med næringslivsinteresser i arbeidet både i planlegging og finansiering. I større grad går fylkeskommunen inn i nært samarbeid med næringslivsinteresser for å gjennomføre tiltak og påvirke desse.

Ein fekk tidleg eit nært samarbeid mellom prosjektleiarane i kommunane og koordinator gjennom hyppig kontakt og støtte. Skifte av prosjektleiar i nokre av kommunane har påverka nettverket. Rettleiarrolla har likevel vore krevjande sidan den krev nært samarbeid og tett engasjement.

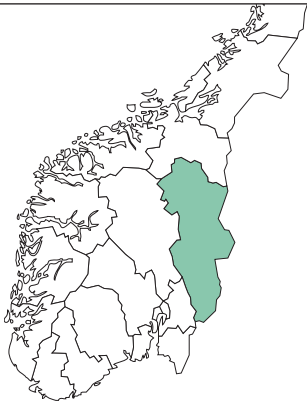
I Møre og Romsdal vil vi vidareføre arbeidet frå pilotprosjektet gjennom fylket sitt eige, kontinuerlege tettstadprogram.

Våre viktigaste erfaringar og råd

- det er behov for større fokus på langsiktig, forpliktande partnerskap
- ein må leggje vekt på langsiktig prosessarbeid med breitt lokalt engasjement og mobilisering av ressurspersonar
- ver kreativ i mobiliseringsinnsatsen, og ikkje undervurder behovet for å mobilisere på nytt medan arbeidet pågår
- styrkinga av prosesskompetansen både lokalt og regionalt har vore nyttig, men for å få aksept for dette er det og behov for å auke forståinga av innhaldet i omgrepet
- vi ser for eigen del behov for meir fokus på synleggjering av satsinga
- det er avgjerande at personressursar blir øyremerka og tydeleggjort i kommunane si satsing, og det må vere kort veg til kommuneleiinga som må kunne flagge satsinga
- vi har sakna etablering av eit velfungerande internt partnerskap og stabile samarbeidsrelasjonar på regionalt nivå
- eit godt nettverk mellom kommunane gir gjensidig støtte og impulsar i lokalt arbeid. Ein god arena for regelmessige møte styrkjer slike nettverk

Hedmark fylkeskommune

VIL DU VITE MER?

FYLKESKOORDINATOR:
Tove Krattebol
Tlf.: 62 54 40 00
Dir.: 62 54 44 58
tove.krattebol@hedmark-f.kommune.no

Hedmark fylkeskommune:
www.hedmark.org

DELTAKERE I REGIONAL RESSURSGRUPPE:
Frode Bakken,
Statens vegvesen region øst – Hamar
frode.bakken@vegvesen.no

Hanne Finstad,
Fylkesmannens landbruksavdeling
hanne.finstad@fmhe.no

Tone Wabakken,
Fylkesmannens miljøvern-avdeling
tone.wabakken@fmhe.no

Tove Gerd Bratland,
stiftelsen AGORA
(barn- og unges medvirkning – skole)
tone.gerd@agora.no

Unni Fornæss,
Fylkeskommunen (næringsutvikling)
unni.fornæss@hedmark-f.kommune.no

Elisabeth Seip,
Fylkeskommunen (kulturminner)
elisabeth.seip@hedmark-f.kommune.no

Randi Wahlsten,
Fylkeskommunen (folkehelse)
randi.wahlsten@hedmark-f.kommune.no

AKTUELLE RAPPORTER:
NIBR-notat 2004:101 Vestby,
Guri Mette og Per Gunnar Røe:
Fortellingen om en stedsutvikling - en
sosiokulturell prosess
Evalueringsrapportering fra arbeidet med
sentrumutvikling i Eidskog

Bakgrunn og utfordringer

Hedmark er et fylke hvor mange distriktskommuner sliter med negativ befolknings- og næringsutvikling. Helhetlig stedsutviklingsarbeid er en av strategiene for å snu disse trendene og bidra til ny stolthet og optimisme. Stedsutvikling har derfor vært et viktig tema i fylkesplanen gjennom mange år. I 1998-2000 ble det lagt inn mer ressurser i arbeidet, og stedsutvikling ble organisert som et prosjekt i fylkesplanens handlingsprogram med fire samarbeidskommuner. I denne perioden var det særlig fokus på barns- og unges medvirkning, stedsidentitet og prosesskompetanse. Erfaringene fra dette arbeidet er videreført i Hedmarks deltakelse i Tettstedsprogrammet, og en av deltakerkommunene fra forrige periode er med videre som deltaker, nemlig Elverum kommune.

Stedsutvikling er i dag et prioritert arbeid i fylkeskommunen og i regionalt utviklingsprogram (RUP). Målet er å utvikle miljøvennlige og attraktive tettsteder som grunnlag for næringsutvikling, bosetting og stedsidentitet. Dette er lokalt mobiliseringsarbeid som dreier seg om både holdninger (stolthet og framtidstro) og handlinger (fysisk opprustning og aktiviteter).

Hvorfor bli med i Tettstedsprogrammet?

Hedmark ble i 2000 med i arbeidet med å utforme Tettstedsprogrammet, og fikk deretter forespørsel om å bli med som ett av programfylkene. Hedmarks deltakelse i programmet har primært bidratt til økt fokus og prestisje knyttet til kommunenes arbeid. Gjennom følge-evalueringen har vi fått anledning til å sette fokus på våre arbeidsmetoder. Å være en del av et større nettverk har også gitt inspirasjon og innspill underveis. Litt ekstra midler har det selvsagt også gitt, noe som har gjort det mulig å prioritere flere fellestiltak og "smøre" prosessene med mindre tilskudd - uten at det har gått på bekostning av egne midler til de tyngre fysiske investeringene.

Samarbeid med kommunene og veilederrollen

Fylkesplanens målsettinger nås ved at kommunene lykkes i sine lokale utviklingsprosesser. Det er derfor etablert en regional ressursgruppe med en samarbeidsavtale. Gruppen bidrar med kompetanseheving, veiledning og ressurser inn i kommunenes prosjekt og består av fagpersoner fra fylkeskommunen, fylkesmannen, Statens Vegvesen og stiftelsen Agora.

Ressursgruppen har hatt kvartalsvise møter på rundgang med de fire prosjektkommunene. Gjennom dette har vi kunnet følge prosjektene, bruke dem som case i læringen og gi konkrete innspill, råd og veiledning. Det har også vært gjennomført ulike temabølker knyttet til disse møtene og egne temadager. Mange av disse har vært åpne for alle interesserte kommuner i fylket.

Utenom dette har fylkeskoordinator og ressursgruppens medlemmer søkt å være til kommunenes disposisjon på forespørsel. I Grue, hvor vegvesenets andel av prosjektet er så stort, har etaten gått inn med betydelige ressurser i prosjekt- og byggeledelse. Midtveis i programperioden ble det organisert en busstur til Danmark med de fire prosjektkommunene, pluss en ekstra kommune som ønsket å komme i gang med stedsutviklingsarbeid. Dette ga et felles løft, nyttige felles referansepunkt og inspirasjon til kommunenes prosesser.

Finansiering

Koordinator for Tettstedsprogrammet i fylkeskommunen har gjennomsnittlig brukt et halvt årsverk gjennom programperioden. Fylkeskommunen bidrar også hvert år med vel to millioner til opprustningsprosjekt i kommunene, etter søknad. I tillegg kommer bevilgninger over fylkesveibudsjettet ("miljømillionen") og andre ordninger som tilskudd til nærmiljøanlegg (tippemidler) og vassdragsmidler. Både penger og menneskelige ressurser blir imidlertid koplet direkte til kommunenes arbeid. Det er der det reelle partnerskapet er.

Erfaringer og anbefalinger

Ressursgruppa fungerer som navet i et faglig nettverk med fylkeskoordinator som ansvarlig. Primært etterspør kommunene hjelp til selve utviklingsprosessen, det vil si organisering, roller og arbeidsmetoder, men også hjelp til å orientere seg i "tilskuddsjungelen". I Hedmark har vi søkt å utvikle oss og å være til stede for kommunene på dette og delta i stedsutviklingsarbeidet på deres premisser. Dette krever kontinuitet i ressursgruppa og kommunikative evner hos deltakerne. Samtidig ønsker vi å holde en høy faglig profil og vi stiller krav til kommunene både med hensyn til prosess og resultat. Det har vært et stort behov for å dele erfaringer når det gjelder detaljutforming av gater og plasser, og her har vegvesenet etter hvert utviklet betydelig kompetanse. På det mer tradisjonelt planfaglige er kommunene i større grad "selvhjulpne" eller i stand til å leie seg hjelp.

Samarbeidet med kommunene har vært godt og er preget av gjensidig tillit og respekt. Men bredden i kontaktflaten mot kommunene er et godt mål på hvordan arbeidet har vært forankret og prioritert i de ulike kommunene. Vi kan være utenfor, men likevel nær nok til å veilede, mekle, påpeke eller være de som setter foten ned når det trengs, både administrativt og politisk. Flere av kommunene som har lyktes i arbeidet, ser at stedsutvikling kan brukes som ledd i organisasjonsutvikling. Kanskje er stedsutviklingsarbeidets karakter, med sin kombinasjon av fysisk og prosessuell tilnærning, ideell når det gjelder å utvikle kommunens rolle som samfunnsaktør.

I fylkeskommunen er stedsutvikling ett av de områdene hvor vi kan sies å lykkes i rollen som regional utviklingsaktør. Vi ser også at stedsutviklingsarbeidet kan være en god innfallsvinkel til det brede samfunnspektivet (lokalsamfunnsutvikling) både i fylkesplanen og i veiledningen vi gir til kommuneplanarbeidet.

Veien videre

Hedmark prioriterer stedsutvikling videre i fylkesplanen og RUP de neste årene. I fylkesplan for Hedmark 2005-2008 er det et eget programområde hvor målet er: "Miljøvennlige og attraktive byer, tettsteder og nærmiljøer med gode kommunikasjoner, stabil bosetting, levedyktig næringsliv og sterk stedsidentitet". Videre heter det: "For å motvirke fraflytting og stimulere tilflytting, er det behov for å utvikle miljøvennlige og attraktive byer og tettsteder som grunnlag for næringsutvikling, kultur og sosialt liv. I Hedmark er det behov for bevisst satsing og videreutvikling av byene og deres urbane kvaliteter. Stedsutvikling må tuftes på naturgitte og menneskeskapte kvaliteter og særpreg, og utvikling må skapes gjennom samhandling mellom ulike offentlige aktører, næringsliv og lokalbefolkning. Synlige fysiske resultater i form av estetisk og funksjonell opprustning av sentrale byrom, gater og bygninger er viktige incitament i arbeidet".

I september 2005 gjennomførte vi et evalueringsseminar med kommunene i fylket der vi oppsummerte arbeidet og erfaringene så langt, og tenkte gjennom hvordan vi kan arbeide videre. Her ble det understreket behovet for å videreføre koordinators funksjon og ressursgruppa som et knutepunkt og kunnskapsbank, særlig på prosesskompetanse. Alle kommuner som ønsker det bør inviteres inn i nettverket, og det må fortsatt være tilgang på økonomiske tilskudd til arbeidet. Det skal fremmes en egen politisk sak om stedsutviklingsarbeidet i Hedmark fra 2006 og framover.